

Posudek oponenta disertační práce Mgr. Petry Šedinové

„Možnosti systematické intervence v oblasti podpory rozvoje předpokladů počátečního čtení a psaní“

předkládané v roce 2023 na Katedře psychologie PedF UK

I. Stručná charakteristika práce

Práce si klade za cíl prověřit využitelnost a účinnost uceleného předčtenářského tréninkového programu, na jehož vzniku se autorka podílela. V souladu se záměry práce se autorka v teoretické části práce věnuje dvěma klíčovými oblastem, a to principům rozvoje gramotnosti i klíčovými složkám, resp. dovednostem, které gramotnost konstituují, a možnostem rozvoje čtenářské gramotnosti prostřednictvím systematického nácviku. Součástí textu je také představení prověřených programů rozvoje předčtenářských dovedností, které jsou využívány v zahraničí.

Empirická část práce představuje longitudinální výzkumný projekt, jenž prověřovat českou verzi předčtenářského tréninkového programu. Práce obsahuje z mého pohledu všechny kapitoly i další náležitosti, jež jsou od disertačních prací tohoto typu očekávány.

II. Stručné celkové zhodnocení práce

Autorka se věnuje vysoce relevantnímu tématu, jež bylo v českém prostředí doposud zkoumáno převážně výzkumně, v praxi je spíše opomíjeno. Představu metodu, jež bude mít charakter tzv. evidence-based preventivního anebo intervenčního nástroje vhodného pro žáky mateřských škol v předškolním věku. Prověření účinnosti takových programů vyžaduje značně komplexní a časově náročný výzkumný design, do něhož musí být zapojen celý tým odborníků, kteří program jednak realizují, jednak sbírají a analyzují výzkumná data. Autorka tedy jednoznačně musela do realizace výzkumného záměru investovat enormní množství času a energie. Velmi oceňuji celý výzkumný design. Pozornost si zaslouží také praktická aplikace, která z výzkumu plyne, neboť podobné programy, natož vědecky prověřené, jsou v našich podmínkách doposud spíše ojedinělé.

III. Podrobné zhodnocení práce a jejích jednotlivých aspektů

1. Struktura argumentace.

Teoretická část práce je vystavěna podle tradičního modelu zpracování přehledové studie – informace jsou řazeny trychtýřovitě, od obecnějších faktů k dílčím tématům. Velmi oceňuji pojetí gramotnosti z hlediska vývojové psychologie – autorka důsledně elaboruje příslušnou kapitolu z hlediska svého oboru. Přitom o tématu se v našich podmínkách intenzivně reportuje zejména v kontextu pedagogických věd. Vývojová a kognitivní psychologie mohou být pro další diskuse o problematice gramotnosti významným přínosem. Zmíněná kapitola proto představuje velmi užitečný přínos.

Rovněž druhá kapitola teoretické části práce, která se více zabývá tématy spjatými s edukačním procesem, je zpracována velmi přehledně a čtivě. Ač jsou některá témata spíše praktického rázu a popisují konkrétní postupy práce se žáky v mateřských školách, autorka o nich hovoří odborným jazykem a představuje je v kontextu výzkumných a přehledových studií. Důsledně se drží „evidence-based“ principů, jimiž dokladuje smysluplnost představovaných metod práce. Text je z mého pohledu

relativně stručný. Možná by si zasloužit obohatit o přehledy formou tabulek nebo vizualizací informací v grafech či schématech, čímž by autorka do textu vložila i více svého přínosu.

Trochu matoucí bylo užití pojmů „přegramotnostní dovednosti“ v titulku druhé kapitoly a následně „počáteční gramotnosti“ v dalším textu. Předpokládám, že je lze chápat synonymně, ale nepodařilo se mi komentář tohoto typu v práci dohledat.

Domnívám se, že klíčové okruhy tématu práce jsou v teoretické části práce zachyceny.

Empirická část je tradičně uspořádána. Ze základních kapitol, jež mají takové typy odborných sdělení obsahovat, jsem postrádala jen kapitolu o etice výzkumu. Vzhledem k faktu, že se pracovalo s jednou experimentální skupinou a dvěma kontrolními, přičemž každá absolvovala jinou formu intervence, by bylo žádoucí explicitně deklarovat, jak byly kompenzovány postupy, jež mohly být pro probandy přínosem, avšak z důvodu studie nebyly při práci s nimi zařazeny.

Plán výzkumného designu, všechny použité diagnostické nástroje pro mapování rozvoje sledovaných dětí ve všech třech časových úsecích, stejně tak charakter tréninkového programu jsou obdivuhodné. Je evidentní, že se autorka problematice velmi zevrubně věnovala, veškeré plány výzkumu se jeví velmi důsledně promyšlené.

Poněkud problematičtější se jeví následná interpretace výsledků, a to především z hlediska přehlednosti získaných dat. Je náročnější se zorientovat ve významu výsledků. Popisná data jsou prezentována zvlášť, až následně je uvedeno, zda jsou výsledky signifikantní a jak probíhala analýza výsledků. Čtenář tak musí intenzivně listovat prací, aby se skutečně orientoval ve všech prezentovaných výstupech. Situaci bohužel nepomáhá skutečnost, že čísla tabulek se liší od čísel, na něž je v textu odkazováno, tedy nelze se jimi řídit. Je pravděpodobné, že menší přehlednost prezentovaných dat je daň za velmi obsáhlý výzkum, který jednak obsahoval řadu nástrojů pro sběr dat, jednak probíhal v několika časových obdobích ve třech sledovaných skupinách. V takových studiích představuje přehledné zpracování výsledků vždy značnou výzvu.

Autorka dílčí výsledky opakovaně stručně shrnuje, následně uvádí i celkové shrnutí, v němž reaguje na stanovené cíle. Tyto pasáže napomáhají lepší orientaci v textu. Oceňuji, že se při interpretacích snaží sledovat i řadu dílčích detailů, tendencí a ukazatelů, jež nejsou na první pohled zjevné.

Výsledky nebyly tak jednoznačné, jak by bylo očekáváno, což se ve studiích podobného charakteru bohužel opakovaně stává. Přesto se autorka intenzivně snaží vytěžit z dat množství údajů, jež si rozhodně zaslouží pozornost.

Zarážející byla kapitola diskuse, která působí spíše jako úvaha autorky nad výsledky. Vzhledem k rozsahu práce jsem očekávala mnohem obsáhlejší text, v němž budou získané výsledky konfrontovány s dalšími studiemi a názory autorů, jež jsou prezentovány v teoretické části práce.

2. Formální úroveň práce

Celá práce je psaná čtivě a srozumitelně, s minimálním množstvím překlepů.

3. Práce s prameny či s materiálem

Autorka čerpá převážně ze zahraničních zdrojů, jichž využívá nemalé množství. Velmi oceňuje všechny materiály a prameny, na které je v práci odkazováno. V některých pasážích bych však ocenila trochu více odkazů na zdroje, např. v kapitole 2.3 nebo v kapitole Diskuse.

4. Vlastní přínos

Přínos práce je neoddiskutovatelný. Autorka se věnuje tématu, jež v našich podmínkách není dostatečně řešené, navazuje na zahraniční studie, z nichž přináší množství faktů relevantních i pro naše prostředí. Současně realizuje jednu z prvních takto ucelených studií v našich podmínkách, již navazuje na dřívější práce své školitelky.

IV. Dotazy k obhajobě

- Jaká bude budoucnost tréninkového programu, jenž byl prověřován?
- Jak byla ošetřena etika celé výzkumné studie?

V. Závěr

Navzdory uvedeným připomínkám se domnívám, že předložená disertační práce splňuje požadavky kladené na disertační práci a doporučuji ji k obhajobě.

V Praze 15. března 2023

doc. PhDr. Lenka Krejčová, Ph.D.